

Némelyik ügyes besugó maga is vevőnek ajánlkozik, s addig is szóval tartja a társaságot, míg a járőr odaér.

Maga a titkos rendőr érhet el legtöbb sikert, mert az a tulajdonos távollétében helyettesnek adhatja ki magát, s megtörténhetik, hogy a mit sem sejtő tolvajok neki adják át zsákmányukat.

IV. A pénzhamisítás.

A pénzhamisítások nyomozásánál mindenekelőtt azt kell szem előtt tartania a nyomozónak, hogy ezt a bűntettet a lehető legritkább esetben követi el egyes személy, hanem rendszeren szövetségben lévő több egyén. A pénzhamisítónak, aki a hamis pénzt előállítja, szüksége van arra, aki neki az anyagot beszerzi, aki vigyáz, míg ő a pénzt műhelyében gyártja, végül aki a kész hamisítványokat forgalomba hozza, kiadja, mert ha ő maga végezné mindezeket, nagyon könnyen reájutnának a dolgára. Mindebből az következik, hogy nem helyes a nyomozás, ha valakinél egy-két darab hamis pénzt vagy valami olyan eszközt találunk, ami hamisításra szokott használtatni, pl. gipsz-formát vagy ólomöntőkanalat stb. s azt hisszük, hogy most már a tettes ki van derítve s nyomban fel is jelentjük, hanem a nyomozónak meg kell találnia azt az egész társaságot, amelyik az ipart üzi, mert — mint mondtuk — egyedül az illető sohasem lesz.

Mint a tisztességes iparnál, a pénzhamisításnál is a tettesek vagy csak kisiparként üzik azt, vagy valóságos nagyipart folytatnak vele.

Kisgazdák, parasztok vagy munkanélküli elégedetlen mesteremberek üzik a pénzhamisítást kisiparként. Többnyire nikkel vagy ezüstpénzt hamisítanak öntés útján; külön műhelyük nem igen van s arra ennél az eljárásnál szükség nincs; géppel sajtolni

vagy épen állam-, vagy bankjegyeket készíteni ezek számára drága dolog lenne. Ezek azután többnyire tökéletlen, elég könnyen felismerhető utánzatok, amelyeknél az, aki azokat forgalomba hozza, előbb-utóbb rajtaveszt próbálkozásán.

A nagyiparos pénzhamisító nagyobb szabású banda élén áll, amelynek ő a vezére. Ennek már műhelyre, fényképészekre, nyomdászokkal való összeköttetésre van szüksége és ezért a lehető legnagyobb óvatossággal jár el s mindent megtesz, hogy a nyomozó reá ne jusson. Így a pénz forgalomba hozásánál különösen arra ügyel, hogy akik kiadják, vele közvetlen összeköttetésben ne legyenek és tulajdonképen sohase tudják, hogy ki a hamisító. Ezek többnyire fegyházviselt egyének, akik minden ravaszságot elsajátítottak és a pénzhamisítás eszméjét is többnyire a fegyházból hozzák magukkal.

Hogy a pénzhamisítások nyomozásával sikeresen foglalkozzunk, mindenekelőtt ismernünk kell a pénzhamisítás módjait.

1. A pénzhamisítás módjai.

Fémpénzek.

Fémpénzeket többnyire öntés útján hamisítanak. Manapság ugyan a pénzhamisítás ezen módja szünetel, mert tudvalevő dolog, hogy arany és ezüstpénzünk nincsen forgalomban, hanem csak papírpénz, melynek értéke a fémpénzekéhez képest igen csekély. A hamisító a valódi fémpénz mindkét oldalát gipszbe vagy agyagba nyomja le, ezt a két részt egymáshoz illeszti, a gipszben ilyeténkép keletkezett ürhöz egy nyílást vezet, amelybe valami nem nemes fémet, ólmot, ónt vagy cinket olvasztott állapotban beönt. Eszközei tehát a gipsz vagy agyag, olvasztókanál, fújtató. Ez a leggyakrabban előforduló s legegysze-

rőbb pénzhamisítási módszer s ezt a cigányok is nagy mértékben üzték.

Nehezebb már az a mód, midőn a valódi pénz alsó és felső lapjait finom rétegben lemetszik és a két lap közé közönséges fémet, pl. ólmot olvasztanak össze. Van reá eset, hogy a két lapot galvanizálás útján állítják elő.

Ezekhez a hamisítási módokhoz nem kell nagyobb előkészület, sem külön műhely. Ellenben a fémpénz sajtolásához már nagyobb szerű eszközök kellene, nevezetesen költséges gépek. Az ilyen gépek hasonlítanak a hivatalokban használatos bélyegző-gépekhez. A hamisító a bélyegző alá teszi a fémet s lesajtolja. Ilyen módon különösen ezüst- és aranypénzeket gyártottak. Ezüstpénzeket néha valódi ezüstből is szoktak hamisítani, mert az ezüst olcsó lévén, így is elérhető néhány korona nyereség.

Aranypénz hamisításnál vékony aranylapokra bélyegzik le az érme lapját, amelyeket valami fémlapra olvasztanak rá.

Papírpénzek.

Papírpénzeket fényképezés, rézmetszet, kőnyomda, vagy litographia útján állítanak elő. Ehhez olyan egyén kell, aki ezekhez a mesterségekhez ért, sőt abban nagyobb ügyességre tett szert, továbbá olyan eszközök és anyagok, amelyek ezek előállításához szükségesek. Így a fényképezési uton való hamisításhoz fényképező gép, finom üveglencse, lemezek, sötétkamara, vörös lámpa és vegyszerek; ha a tettesek kőnyomdával dolgoztak: kőnyomdai prés, kőlapok; rézmetszésnél pedig réz és ónlemezek, árnyoló-tük, nagyító üvegek szükségesek. A fényképlemezekben megtaláljuk a fényképezett pénz képét s kutatnunk lehet eldobott lemezek után is, mert rendszeren többet elront a tettes, míg egyik végre sikerül. Néha

a levakart és lemosott lemezeken is találhatunk nyomokat, épígy a könyomdai lapokon, ha már le is vannak mosva, zsiros szivacsos, vagy bizonyos savakkal elő lehet hívni a rajta volt képet. Ehhez azonban csak a szakértők értenek, miért is ilyen eszközök feltalálása esetén forduljon a nyomozó szakértő fényképészhez, rézmetszőhöz vagy könyomdászhoz.

2. A hamis pénz felismerése.

Fémpénzek.

A hamis fémpénzt felismerhetjük színéről, fényéről, csengéséről, nagyságáról, vastagságáról és súlyáról, sőt néha szagáról és tapintásáról.

A hamis pénz színe a valódi pénzéhez képest fakó, attól jelentékenyen különbözik. Különösen szembetűnő ez a szélein, ha valódi pénzek mellé tesszük.

A hamis pénz fénytelen, mert nem nemes fémből való. Ha ezen a hamisító nem segít: a pénz könnyen felismerhető. Ezért többnyire fényesre csiszolják vagy vakarják, de ezáltal ismét valami sajátságos villogást nyer, ami a valódi pénztől különböző.

A valódi pénzen a kiemelkedő részek: a kép s a betük nem fénylenek, a hamisítotton azáltal, hogy vakarják, ez is szembetűnően éles lesz.

Ha a valódi pénzt kőlapra ejtjük vagy ujjunkra véve valamivel reá ütünk, cseng. A hamis pénz ellenben ilyenkor tompa hangot ad, amely legott feltűnik. Néha ugyan a hamisítványnak azáltal akarnak csengő hangot adni, hogy törött üveget szórnak az öntvénybe, de ez kicsillog s a hangot még sem utánozza jól.

A hamis fémpénz rendszeren nagyobb vagy vastagabb a valódi fémpénznél. A hamisító, amint azt a gipsz-mintába önti: nem igen képes ugyanazt a mennyiséget eltalálni, ami a valódi pénz hü utánzásához kellene, mert a pénz két oldalát külön-külön

nyomta a két formába s lehet, hogy valamelyiket jobban benyomta, mint kellene. Innen ered az is, hogy több anyag van a hamis pénzben.

De tán legjellemzőbb a hamis fémpénznél annak a pereme. Elmondhatjuk, hogy a pénz peremén olvasható köriratot, nevezetesen magyar pénzekén: „Bizalmam az ősi erényben“, a régi osztrák pénzekén: „Viribus Unitis“ — a hamisító körülbelül soha se tudja jól utánózni, mert a formába ezt nem képes felülről kellően belenyomni. Ezenkívül ahol a forma két oldala összeér, ott az öntésnél valami rendszeren mégis kiszivárogozik és így a peremen varratszerű vonal marad. A hamisító ezt levágja vagy lereszeli; így a perem körirata egészen hiányzik és ez szembetűnő. Ugyanez mondható a 10 és 20 filléresekre, amelyeknek nincs körirata, hanem a perem rovatkákból áll; ezeket is nagy ritkán sikerül hiven utánózni.

Végül a hamis pénzeknek gyakran sajátos szaga van. Nikkelnek, ezüstnek, aranyak — amiből a valódi pénz készült — nincs szaga, ellenben a hamisításhoz használt réznek, ónnak, zinknek és különösen az ólomnak erősen érezhető szaga van. De a hamis pénzek tapintása is néha sajátos: az öntött pénz felülete tapintásra érdes, az ónból vagy ónvegyületből készült pénz pedig zsiros tapintású, amely fogásra a kézen is nyomot szokott hagyni.

Hogy az ólompénz nehezebb az ezüstnél, azt bővebben fejtegetni sem kell. Kétes esetekben ajánlatos egy valódi és egy gyanús pénzt érzékeny mérlegen lemérni.

Papírpénzek.

A hamis papírpénzeket a papír neméről, alakjáról, a vízjelzésről, a betűkről, a számokról, s a színéről ismerhetjük fel.

A valódi papírpénz keményebb, feszesebb papírból készül, míg a hamis papírpénz laza. Ezenkívül

a papírpénz rovátkás, sűrűn vonalozott papír, ez rendszeren hiányzik a hamis pénzen. A papírpénz szélén szálak láthatók; ezeket a szálkákat a hamisító oda-festi vagy szálakat ragaszt oda: ez könnyen szembe-tünik.

A hamis papírpénz rendszerint nagyságra is eltér a valódi papírpénztől; ezt úgy vehetjük legjobban észre, ha a hamisítványt egy valódi papírpénzre reá-tesszük, s megnézzük, hogy fedik-e egymást. A hamisító nehezen tudja ugyanazt a nagyságot kivágni, de ezenfelül a hamisítás közben mindenféle vegyi mesterséget végez rajta, amelyek folytán a papír összehúzódik, illetve összezsugorodik.

A vízjelzést utánozni alig sikerül, mert ez a valódi papírpénzen együtt készül a papírral, míg a hamisítónak ezt is reá kell a papírra hamisítania.

A betűket és számokat a hamisítónak a pénzre szintén reá kell hamisítania. Ezek alakra, nagyságra eltérnek a valódi pénztől és többnyire nem olyan egyformák, mint a valódi papírpénzen, úgy, hogy észrevehető az egyik betű alakjának a másiktól való eltérése. Ezenkívül gyakran sajtóhiba is belecsuszik a hamisítványba pl. a papírpénz jobb és bal alsó sarkán lévő „büntettetik“ szó egy „t“-vel iratott: „büntetetik“. Ha nem magyar anyanyelvű a hamisító, akkor a magyar szövegbe csuszhatik be a sajtóhiba, ami szintén jellemző lesz a hamisító kilétére nézve. Nehéz azután utánozni az aláírásokat is, amelyek a bankjegy alsó részének közepén vannak. Különösen feltűnő lesz a betűk és számok alakja a sorszámnál. Minden állam-, illetve bankjegynek — mint tudjuk — más és más ilyen száma van; ha tehát a hamisító fényképészeti úton is dolgozott: ezt a számot minden-esetre külön kellett reáhamisítania s ez nem igen sikerül. A papírpénzen lévő arcokat is meg kell figyelni, ezek is többnyire mutatnak némi eltéréseket a valódi pénztől.

A valódi papírpénz színe nehezen utánozható hiven, különösen a nagyobb értékű állam-, vagy bankjegyeknél, amelyek több színt mutatnak s a színek egymásba folynak. Ezenfelül a papírpénzek sorzáma piros: ezt a színt ugyszólván sohase sikerül hiven utánozni.

3. A pénzhamisító kipuhatólása.

A pénzhamisítás nyomozásánál mindig azt a már említett elvet tartsuk szem előtt, hogy a pénzhamisító rendszerint társaságban üzi a hamis pénz gyártását. Lesznek esetek, hogy egy pár koronát két három egyén állít elő, de ezek ritkábbak, mert mielőtt az első próba sikerül, többet avatnak be a mesterségbe, hogy a nyers anyag beszerzéshez szükséges pénzt könnyebben előteremtsék. Van arra is eset, hogy a pénzhamisító több helyütt tart fenn ily társaságot, ő mindegyiknek tagja s odautazgat, de az egyik falubeli társaság a másiktól nem tud; cigányok faluról falura vándorolva veszik reá a népet a pénzhamisításra s különösen csárdákban vagy félreeső tanyákban kísérleteznek.

Ezért a nyomozó sohase elégedjék meg azzal, ha egy egyénnel hamis pénzt vagy az annak előállítására használt anyagot, pl. gipszöntvényt, ólmot stb. talált. Igen helytelen eljárás lenne ezért zajt csapni és az esetet, mint befejezett eredményt jelenteni, hanem puhatóljon a nyomozó tovább az után, hogy hol a hamis pénz forrása. Sok esetben ez nehéz, sőt lehetetlen lesz, mert a nép nem igen nézi meg a kezébe került pénzt s a hamis pénz kiadója a dologban ártatlan lehet, nem vette észre, hogy a pénz hamis. Nem szabad azonban megelégedni azzal, hogy az illető azt állítja, hogy „nem tudta, hogy a pénz hamis“, hanem utána kell nézni, hogy kitől kapta. Faluhelyt a parasztember, de a korcsmáros s a kereskedő is emlékezni fog, hogy ki váltott nála 100.000

vagy 500.000 koronást s ezen a nyomon el lehet indulni. Sokszor a nyomozó igen ügyesen reájut lépésről-lépésre haladva arra az egyénre, akinek viselkedése azt a gyanut kelti, hogy pénzhamisítókkal összeköttetésben áll.

Ép ezért, mert egy egész láncolat után kell kutatnunk, legyen a nyomozó fellépése óvatos. Legfontosabb az, hogy ha valakire gyanuja van: figyelje meg minél huzamosabb időn át, hogy az illető mivel foglalkozik, hogyan keresi a kenyerét s ezzel szemben mit költ és nem-e vált állandóan nagyobb pénzeke aprópénzre. Gyanut kelt azután, ha az illető ideoda utazik, korcsmákban, vasuti állomásokon idegen egyénekekkel tárgyal s a postán csomagokat kap, amelyeket nagy titokban tart. A pénzhamisítók egy része, mint ügynök szokott utazgatni és vendéglőkben szövítelveit a banda tagjaival. Ép így gyanus, ha tanyákon vagy lakásokon az ily jöttment állítólagos utazóval egyesek nagy titokban tanácskoznak s tárgyalnak.

Ha az ilyen gyanus társaságokban találunk oly egyént, aki pénzhamisításért büntetve volt, körülbelül megtaláltuk a főkolompot; de bármilyen fegyházviselt emberre alaposan gyanakodhatunk, mert általános tapasztalat, hogy a fegyencek a fegyházban és a börtönben rendszeren pénzhamisítási terveken törnek a fejüket.

Ha a nyomozónak sikerült a bandából egyet tetten érni, vagy erélyes fellépéssel arra birni, hogy a többit elárulja, akkor körülbelül kiderítette az egész banda üzelmét. Ha a besugó elárulta a pénzhamisító műhelyét, akkor ezt szállja meg és figyelje meg, hogy ki jön oda s ki érdeklődik aziránt. De egyáltalán, ha a társaság tagjait már ismeri is, céltalan utánuk menni s őket felkeresni, mert alig lesz annyi bizonyítéka, hogy azt sikeresen elébük tárhassa, hanem igyekezzék oly alkalommal rajtuk ütni, mikor összejöv-

teleiket tartják. Nagyon ügyes volt a következő eset: a járőr elfogott egy egyént, aki hamis 1000 koronást akart értékesíteni s ettől sikerült a több különböző falun s tanyán lakó társak neveit megtudni; erre az elfogott egyén nevében sürgönyözött nekik és egy bizonyos napra őket a vasutállomásra találkára hívta. A meghatározott napon egymásután szálltak le a banda tagjai a vonatról s a várótermekben várakozó járőrök valamennyit elfogták.

Még arról kell megemlékeznünk, hogy a Nagy Magyar Alföldön nagyon dívik a csalásnak az a módja, hogy a csaló az együgyü embereknek azt igéri, hogy jó pénzért háromszor annyi hamis pénzt gyárt számukra s így a jó pénzt tőlük kicsalja, azonban hamisat nem ad nekik. A pénzhamisítók már most rendesen azzal állanak elő, hogy ők csupán csalni akartak, mert tudják, hogy a csalás a pénzhamisításnál sokkal enyhébben büntetetik. Az, aki a pénzhamisításhoz szükséges pénzt adta, sértettként fog fellépni s azt fogja mondani, hogy ő meg van csalva, mert amannak pénzt adott, de nem kapott érte háromszor annyi hamisat, mint alkujuk volt. Megesik azután, hogy a bíróság előtti tárgyaláson még egyet fordítanak a dolgon s azt adják elő, hogy csalás sincs, amennyiben a pénzt kölcsön adta egyik a másiknak. A nyomozónak tehát vigyáznia kell s mielőtt elhinné és bejelentené, hogy csalás követtetett el, kutasson azután, hogy talál-e náluk oly hamisításhoz szükséges anyagokat és eszközöket, amelyekről fentebb szóltunk. Ha ilyet talál: az minden szóbeszédet megcáfol s bizonyítja, hogy pénzhamisítókkal van dolga.

Pénzünk vásárló erejének csökkenésével manapság nálunk vagy csak a legnagyobb értékű pénzeket, vagy azon külföldi pénznemeket hamisítják, amelyeknek valutáris értéke a mienknél sokkal nagyobb.